

Γνωμοδοτικό σημείωμα επί της συνταγματικότητας του άρθρου 8 ν. 3213/2003

Description

Γνωμοδοτικό Σημείωμα του Κωνσταντίνου Χ. Χρυσόγονου

Καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου

της Νομικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

για την αντισυνταγματικότητα και αντίθεση στο ευρωπαϊκό δίκαιο της επιβολής οικογενειακής/συλλογικής ποινικής ευθύνης (άρθρο 8 ν. 3213/2003) και για την αρμοδιότητα της Επιτροπής Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης.

Δικαστική λειτουργός κλήθηκε σε παροχή εξηγήσεων από την Επιτροπή Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης λόγω συμμετοχής του συζύγου της σε εταιρεία με έδρα σε κράτος με προνομιακό φορολογικό καθεστώς κατά την έννοια του άρθρου 65 του ν. 4172/2013, σε αντίθεση με τις διατάξεις του άρθρου 8 παρ. 2 του ν. 3213/2003.

II. Ερώτημα

Μου τέθηκε το ερώτημα, αν οι διατάξεις του άρθρου 8 παρ.2, σε συνδυασμό προς τις παρ.3 και 4, ν. 3213/2003, συνάδουν προς το Σύνταγμα και το ευρωπαϊκό δίκαιο.

III. Οι κρίσιμες διατάξεις

Το άρθρο 8 ν. 3213/2003, όπως τροποποιήθηκε με τα άρθρα 1 παρ.5 και 6 ν. 3849/2010, 178 ν. 4389/2016 και το άρθρο τέταρτο, παρ.5, ν. 4396/2016, προβλέπει τα εξής: “1. Στον Πρωθυπουργό, στους Αρχηγούς των πολιτικών κομμάτων που εκπροσωπούνται στο Εθνικό ή το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, καθώς και όσων λαμβάνουν κρατική χρηματοδότηση, στους Υπουργούς, στους αναπληρωτές υπουργούς και τους Υφυπουργούς, στους βουλευτές και τους ευρωβουλευτές και όσους διαχειρίζονται τα οικονομικά των πολιτικών κομμάτων ως ανωτέρω, στους Γενικούς και Ειδικούς Γραμματείς της Βουλής και της Γενικής Κυβέρνησης, στους περιφερειάρχες και στους Δημάρχους απαγορεύεται η συμμετοχή στη διοίκηση ή στο κεφάλαιο εταιρειών, που έχουν έδρα πραγματική ή

καταστατική στην αλλοδαπή είτε αυτοπροσώπως, είτε με παρένθετα πρόσωπα. 2. Στους Συντονιστές των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, στους δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς, στους Προέδρους, Διοικητές, Υποδιοικητές και Γενικούς Διευθυντές πιστωτικών ιδρυμάτων, που ελέγχονται από το κράτος, καθώς επίσης στα πρόσωπα των περιπτώσεων θ' και ι' της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του παρόντος νόμου ως και στα πρόσωπα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου απαγορεύεται να συμμετέχουν είτε οι ίδιοι, είτε με παρένθετα πρόσωπα, στο κεφάλαιο ή στη διοίκηση εταιρειών, που έχουν πραγματική ή καταστατική έδρα σε κράτος μη συνεργάσιμο στο, φορολογικό τομέα ή σε κράτος, που έχει προνομιακό φορολογικό καθεστώς κατά την έννοια του άρθρου 65 του Ν. 4172/2013 (Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος, Α'167) και των υπουργικών αποφάσεων, που έχουν εκδοθεί βάσει των ως άνω διατάξεων και ισχύουν κάθε φορά. 3. Η κατά παράβαση της παραγράφου 1 άμεση ή δια παρένθετου προσώπου συμμετοχή σε εταιρεία, που έχει έδρα στην αλλοδαπή τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών και με χρηματική ποινή από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ έως πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ. Η κατά παράβαση της παραγράφου 2 άμεση ή δια παρένθετου προσώπου συμμετοχή σε εταιρεία, που έχει έδρα σε: α) κράτος μη συνεργάσιμο στο φορολογικό τομέα κατά την έννοια υπουργικής απόφασης, που εκδίδεται σύμφωνα με τις παραγράφους 1 έως 5 του άρθρου 65 του Ν. [4172/2013](#), ή β) κράτος, που έχει προνομιακό φορολογικό καθεστώς, κατά την έννοια υπουργικής απόφασης, που εκδίδεται σύμφωνα με τις παραγράφους 1, 6 και 7 του άρθρου 65 του Ν. [4172/2013](#), τιμωρείται με την ίδια ποινή. 4. Για τις ανάγκες του παρόντος άρθρου παρένθετα πρόσωπα των ατόμων, που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος άρθρου, είναι:

α) οι σύζυγοι και οι εν διαστάσει σύζυγοί τους και τα πρόσωπα, με τα οποία έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης,

β) οι πρώτου βαθμού συγγενείς τους,

γ) το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο ενεργεί, για οποιαδήποτε αιτία, για λογαριασμό ή καθ' υπόδειξη ή κατ' εντολή άλλου προσώπου, που κατέχει μία εκ των ιδιοτήτων που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος άρθρου."

IV. Απάντηση

A. Με τις ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 8 ν. 3213/2003, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, εισάγεται στο ελληνικό δίκαιο ο εθνικοσοσιαλιστικής έμπνευσης και προέλευσης θεσμός της οικογενειακής/συλλογικής ποινικής ευθύνης, ο οποίος εφαρμόσθηκε στη Γερμανία μετά την αποτυχημένη απόπειρα ανατροπής του χιτλερικού καθεστώτος στις 20.7.1944,

σε βάρος εκατοντάδων μελών των οικογενειών των προσώπων που μετείχαν στην ανωτέρω απόπειρα (βλ. ενδεικτικά Johannes Salzig, Die Sippenhaft als Repressionsmassnahme des nationalsozialistischen Regimes, Augsburg 2015). Ειδικότερα, η παρ. 4 του άρθρου 8 ν.3213/2003 καθιερώνει ως τεκμήριο ότι οι σύζυγοι (ακόμα και εν διαστάσει) και οι πρώτου βαθμού συγγενείς ενεργούν ως παρένθετα πρόσωπα των υποχρέων των παρ.1 και 2 του ίδιου άρθρου, συνεπάγεται την επιβολή σε βάρος των τελευταίων ποινικών κυρώσεων για τη συμπεριφορά των συζύγων ή συγγενών τους. Και τούτο μάλιστα χωρίς να υφίσταται αδίκημα για τον ίδιο τον σύζυγο ή συγγενή πρώτου βαθμού εξαιτίας της συμπεριφοράς αυτής.

Σύμφωνα όμως με το άρθρο 7 παρ. 1 Συντ. *«Έγκλημα δεν υπάρχει ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που να ισχύει πριν από την τέλεση της πράξης και να ορίζει τα στοιχεία της.»* Η πρώτη προϋπόθεση του ποινικού κολασμού είναι η τέλεση εγκλήματος. Ο όρος δεν είναι κενός κανονιστικού περιεχομένου. Όπως επισημαίνεται στη θεωρία του ποινικού δικαίου *«για να υπάρχει έγκλημα πρέπει όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασής του -όπως βρίσκονται τυποποιημένα στον αντίστοιχο κυρωτικό κανόνα- να επικαλύπτονται υποκειμενικά»* είτε από δόλο είτε από αμέλεια του δράστη (Ι.Μανωλεδάκης, Ποινικό δίκαιο, 1989, 141-2). Επιπλέον, πρέπει η συμπεριφορά του τελευταίου να είναι τελικά άδικη (να μην υπάρχει λόγος άρσης του αδίκου, π.χ. άμυνα) και τελικά καταλογιστή σε αυτόν (να υπάρχει συνείδηση του αδίκου), όπως απαιτεί το προϋπάρχον και άρα γνωστό στον συντακτικό νομοθέτη άρθρο 14 ΠΚ (πρβλ. Ι. Μανωλεδάκη, Ποινικό δίκαιο, 1989, 181 επ.). Συνεπώς αποκλείεται η αντικειμενική ευθύνη, όπως ιδίως η συλλογική/οικογενειακή ποινική ευθύνη (βλ. Κ.Χρυσόγονου, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 5η έκδ. 2023, σελ. 354).

Στην προκειμένη περίπτωση με τις διατάξεις του άρθρου 8 ν. 3213/2003, όπως τροποποιήθηκαν με τους ν. 4389/2016 και 4396/2016, δεν απαιτείται, ως προϋπόθεση της επιβολής ποινικών κυρώσεων, να υφίσταται κανένας δόλος, ούτε καν αμέλεια, του υπόχρεου σε δήλωση περιουσιακής κατάστασης δημόσιου (δικαστικού) λειτουργού, παρά μόνο συμπεριφορά (ίδρυση εταιρίας στην αλλοδαπή ή εκ των υστέρων συμμετοχή στη διοίκηση ή στο κεφάλαιό της) τρίτου προσώπου – συγγενούς του υποχρέου. Πρόκειται επομένως για χαρακτηριστικό παράδειγμα καθιέρωσης συλλογικής/οικογενειακής ποινικής ευθύνης, σε ευθεία αντίθεση προς το άρθρο 7 παρ. 1 Συντ., το οποίο απαιτεί την τέλεση εγκλήματος, δηλαδή την ύπαρξη συμπεριφοράς του δράστη με τα ανωτέρω αναφερόμενα χαρακτηριστικά, ως προϋπόθεση της επιβολής ποινής, προϋπόθεση που προδήλως δεν συντρέχει εδώ.

Εξάλλου στο άρθρο 2 παρ. 1 Συντ. (*«ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας»*) καθιερώνεται η αξία του ανθρώπου ως θεμελιώδης συνταγματική αρχή. Το περιεχόμενο της αρχής έγκειται κυρίως στην απαίτηση να μην υποβιβάζεται ο άνθρωπος, ο κάθε συγκεκριμένος άνθρωπος, σε αντικείμενο, σε απλό μέσο για την εξυπηρέτηση οποιωνδήποτε σκοπών, σε αντικαταστατό τελικά μέγεθος [βλ. G. Dürig, Art.1, σε: Maunz/Dürig (επιμ.), Komm. z. GG, αριθ. περιθ. 28 (1958). Από την ελληνική βιβλιογραφία πρβλ. Ι. Μανωλεδάκη, *“Ανθρώπινη αξιοπρέπεια”*, σε: Μανωλεδάκη/Prittwitz (επιμ.), *Η ποινική προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας*, 1997, 14 επ.] . Επομένως, διατάξεις του ουσιαστικού και του δικονομικού ποινικού δικαίου αντίκεινται στο άρθρο 2 παρ. 1 Συντ. όταν χρησιμοποιούν τον δράστη ως *«το εξιλαστήριο θύμα για τον παραδειγματισμό των υπολοίπων και την επιτυχία της αντεγκληματικής πολιτικής»* (Λ. Μαργαρίτης, *Ανθρώπινη αξιοπρέπεια*, Υ 1996, 480). Με πιο αφαιρετική διατύπωση (πρβλ. T. Maunz/R. Zippelius, *Deutsches Staatsrecht*, 1994, 166), είναι αντισυνταγματικές ποινές και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού που συνδέονται ανεπαρκώς ή καθόλου με την ενοχή και γενικότερα τις υποκειμενικές περιστάσεις του δράστη και προσανατολίζονται μονόπλευρα στην προληπτική λειτουργία του ποινικού δικαίου (πρβλ. BVerfGE 45, 228, 259 επ. και 86, 313).

Στην προκειμένη περίπτωση οι επίμαχες διατάξεις του άρθρου 8 ν. 3213/2003, όπως τροποποιήθηκαν με τους ν. 4389/2016 και 4396/2016, προβλέπουν ποινές που δεν συνδέονται καθόλου με την (ανύπαρκτη) ενοχή του «δράστη» (ο οποίος δεν δρα καν, οπότε και ο ίδιος ο όρος χρησιμοποιείται εδώ κατ’ ανάγκη και μόνο, συνιστώντας σχήμα οξύμωρο), δηλαδή του δημόσιου (δικαστικού) λειτουργού – υποχρέου σε δήλωση περιουσιακής κατάστασης, αλλά με τη συμπεριφορά τρίτου προσώπου. Πρόκειται συνεπώς για χαρακτηριστική περίπτωση χρησιμοποίησης του προσώπου του υπόχρεου σε δήλωση ως αντικείμενο/μέσο και ειδικότερα ως εξιλαστήριου θύματος, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν, κατά παράβαση της θεμελιώδους και μη αναθεωρήσιμης διάταξης του άρθρου 2 παρ. 1 Συντ.

Περαιτέρω, το άρθρο 21 παρ. 1 Συντ. (*«Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους»*), θέτει υπό την προστασία του κράτους την οικογένεια και τον γάμο. Από την εγγύηση αυτή συνάγεται ότι δεν είναι συνταγματική ανεκτό να επιφέρει η σύναψη γάμου, η δημιουργία οικογένειας και η ύπαρξη οικογενειακής σχέσης μεταξύ των ατόμων οποιεσδήποτε δυσμενείς έννομες συνέπειες για εκείνα (βλ. αναλυτικότερα Κ. Χρυσόγονου, *Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα*, 5η έκδ. 2023, σ. 758 επ., με περαιτέρω ενδείξεις).

Στην προκειμένη περίπτωση όμως, η ύπαρξη γάμου μεταξύ του υπόχρεου σε δήλωση περιουσιακής κατάστασης δημόσιου (δικαστικού) λειτουργού και προσώπου που συμμετέχει στο κεφάλαιο ή τη διοίκηση εταιρίας με έδρα σε κράτος μη συνεργάσιμο ή κράτος με προνομιακό φορολογικό καθεστώς συνεπάγεται την απειλή ποινικών κυρώσεων σε βάρος του υποχρέου. Κατ' ουσία επομένως ποινικοποιείται αυτός καθεαυτός ο θεσμός του γάμου, άλλως εξαναγκάζεται εκ του αποτελέσματος ο υπόχρεος δικαστικός λειτουργός να διαζευχθεί, προκειμένου να αποφύγει την επιβολή σε βάρος του ποινικών κυρώσεων για (μη αξιόποινη) συμπεριφορά του/της συζύγου. Τούτο παραβιάζει ευθέως τη συνταγματική προστασία του θεσμού του γάμου στον πυρήνα της.

Κατά συνέπεια το άρθρο 8 παρ.4 ν. 3213/2003 αντίκειται στον συνδυασμό των άρθρων 2 παρ.1, 7 παρ.1 και 21 παρ. 1 του Συντάγματος και είναι, ως εκ τούτου, ανίσχυρο και ανεφάρμοστο. Για τους ίδιους λόγους εξάλλου παραβιάζει και τις συναφείς διατάξεις των άρθρων 7 παρ. 1 και 8 παρ. 1 της ΕΣΔΑ.

Β. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 63 παρ.1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης: «Στα πλαίσια των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου, απαγορεύεται οποιοσδήποτε περιορισμός των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών.» Συναφώς το άρθρο 65, παρ.1 έως 3, της ίδιας Συνθήκης ορίζει ότι: “1. Οι διατάξεις του [άρθρου 63](#) δεν θίγουν το δικαίωμα των κρατών μελών: α) να εφαρμόζουν τις οικείες διατάξεις της φορολογικής τους νομοθεσίας οι οποίες διακρίνουν μεταξύ φορολογουμένων που δεν βρίσκονται στην ίδια κατάσταση όσον αφορά την κατοικία τους ή τον τόπο όπου είναι επενδεδυμένα τα κεφάλαιά τους, β) να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποφυγή παραβάσεων των εθνικών νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων, ιδίως στον τομέα της φορολογίας ή της προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων, ή να προβλέπουν διαδικασίες δήλωσης των κινήσεων κεφαλαίων για λόγους διοικητικής ή στατιστικής ενημέρωσης, ή να λαμβάνουν μέτρα υπαγορευμένα από λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας. 2. Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου δεν θίγουν τη δυνατότητα εφαρμογής περιορισμών του δικαιώματος εγκατάστασης που συμβιβάζονται με τις Συνθήκες. 3. Τα μέτρα και οι διαδικασίες που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 δεν μπορούν να αποτελούν ούτε μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ούτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό της ελεύθερης κίνησης των κεφαλαίων και των πληρωμών, όπως ορίζεται στο [άρθρο 63](#).»

Το άρθρο 65 ΣΛΕΕ δίνει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να διατηρήσουν σε ορισμένους τομείς τους υπάρχοντες περιορισμούς ή να εισάγουν νέους στην κίνηση κεφαλαίων και στις πληρωμές όχι μόνο από τρίτες χώρες, αλλά και μεταξύ κρατών μελών. Το ά. 65 ΣΛΕΕ έχει την ιδιαιτερότητα ότι καταλαμβάνει εξίσου τόσο τις ενδοενωσιακές συναλλαγές όσο

και τις συναλλαγές κρατών μελών με τρίτες χώρες, σε αντιδιαστολή με τις υπόλοιπες εξαιρέσεις και περιορισμούς του ά. 63 (ά. 64 και 66) [A. Honrath, Umfang und Grenzen der Freiheit des Kapitalverkehrs Die Möglichkeiten zur Einführung einer Devisenzwangsbewirtschaftung in der Europäischen Union, Nomos, 1998, σ. 140]. Δεν εισάγει μια γενική ρήτρα διαφυγής αλλά μια εξαιρετική δίοδο δικαιολόγησης συγκεκριμένων εξαιρέσεων προς εξυπηρέτηση προδιαγεγραμμένων σκοπών και ως τέτοια πρέπει να ερμηνεύεται κατά το δυνατόν στενά. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να γίνει συζήτηση εδώ περί κανόνα απονομής αποκλειστικής ρυθμιστικής αρμοδιότητας στα κράτη μέλη [πρβλ. και τη νομολογία επί της ομόλογης διάταξης του παλιού ά. 36 ΕΚ (και ήδη ά. 65 παρ. 1): ΔΕΕ, 35/76, Simmenthal, ECLI:EU:C:1976:180, σκ. 24, και 159/78, Tedeschi/Denkavit, ECLI:EU:C:1979:252, σκ. 14]. Η περίπτωση της επιβολής ποινικών κυρώσεων στη βάση αντικειμενικής οικογενειακής ποινικής ευθύνης δεν δύναται να υπαχθεί εδώ. Οι επιτρεπτοί περιορισμοί αφορούν στις διακρίσεις στον τομέα του φορολογικού δικαίου (ά. 65 παρ. 1, περ. α') και όχι σε εκείνον του ποινικού δικαίου.

Στην προκειμένη περίπτωση, η επιβολή σε τρίτο πρόσωπο (δηλαδή δημόσιο λειτουργό υπόχρεο σε δήλωση περιουσιακής κατάστασης) ποινικής κύρωσης για συμπεριφορά συζύγου/συγγενούς του, η οποία όχι μόνο δεν είναι καθεαυτή αξιόποινη για τον/την σύζυγο/συγγενή, αλλά και συνιστά υλοποίηση του εκ του άρθρου 63 ΣΛΕΕ δικαιώματός του για ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων, προδήλως πλήττει την ανωτέρω θεμελιώδη ενωσιακή ελευθερία στον πυρήνα της.

Γ. Από την ίδια τη φύση του Συντάγματος ως καταρχήν erga omnes δεσμευτικού θεμελιώδη νόμου απορρέει η υποχρέωση για σεβασμό και τήρησή του από όλα αδιακρίτως τα κρατικά όργανα. Ειδικότερα μάλιστα, σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, το άρθρο 25 παρ.1 εδ.β' Συντ. ρητά ορίζει ότι «Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκησή τους.». Συνεπώς και τα διοικητικά όργανα, όπως εν προκειμένω η Επιτροπή Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης δεσμεύονται από τα δικαιώματα τα οποία κατοχυρώνονται, όπως εκτέθηκε παραπάνω, στα άρθρα 2 παρ.1 και 7 παρ.1 Συντ. Εξάλλου, στην πράξη έλεγχος συνταγματικότητας ασκείται σε υπουργικό επίπεδο, με την αποστολή σχετικών ερωτημάτων προς το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και την υποβολή σχετικών γνωμοδοτήσεων από το τελευταίο (ΝΣΚ 323/1976, ΝοΒ 1977, 641, ΝΣΚ 50/1978, ΝοΒ 1978, 301, ΝΣΚ 236/2001, ΔτΑ 2002, 124, απόφαση της συνέλευσης των νομικών συμβούλων διοικήσεως του Οκτωβρίου 1989 που μνημονεύεται σε Γ. Σωτηρέλη, Θρησκεία και εκπαίδευση, 1993, 193 επ.), καθώς και στο επίπεδο των ανεξάρτητων αρχών (Π.χ. Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Γνμδ. 86/2001, ΤοΣ

2001, 1175 κ.ά.). Στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας γίνεται δεκτό ότι «τα αρμόδια όργανα της διοικήσεως, κατά την εξέταση αιτήματος... είναι δυνατόν, εάν θεωρήσουν προδήλως αντισυνταγματικές τις σχετικές διατάξεις, να αρνηθούν την εφαρμογή τους» [ΣτΕ 1805 και 2087/2008 (αμφότερες της πενταμελούς σύνθεσης του Δ' Τμήματος)]. Εξάλλου εάν αυτοδιοικούμενο ν.π.δ.δ. εφαρμόσει με πράξη του σε ατομική περίπτωση αντισυνταγματική διάταξη νόμου, τότε ευθύνεται και εκείνο, μαζί με το Δημόσιο, να αποζημιώσει τον θιγόμενο από την πράξη αυτή [ΣτΕ 4741/2014, Ολ. (8η σκέψη)]. Η παραδοχή αυτή αφήνει να εννοηθεί ότι το ν.π.δ.δ. έπρεπε να είχε προβεί σε έλεγχο συνταγματικότητας της διάταξης, έχοντας και τη σχετική πραγματική δυνατότητα, όπως εκτιμήθηκε παραπάνω. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι, ως προς την υποχρέωση των εθνικών αρχών να εφαρμόζουν το ευρωπαϊκό δίκαιο, το πρώην ΔΕΚ (ήδη ΔΕΕ) έχει δεχθεί, κατηγορηματικά και ανενδοίαστα, ότι «οι διοικητικές αρχές...υποχρεούνται, όπως ακριβώς και τα εθνικά δικαστήρια,... να μην εφαρμόζουν τις διατάξεις του εθνικού δικαίου», εφόσον εκείνες αντιβαίνουν προς το ευρωπαϊκό ενωσιακό δίκαιο» (Απόφαση της 22.6.1989, Fratelli Costanzo Spa, C-103/88).

Στην προκειμένη περίπτωση, η Επιτροπή Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης του άρθρου 3Α' του ν. 3213/2003 διαθέτει ανεξαρτησία, καθώς λειτουργεί με βάση το νομοθετικό πλαίσιο των διατάξεων των άρθρων 3, 3Α και 3Β του ν. 3213/2003, 21 του ν. 3023/2002, του ν. 4456/2017 ως και του ν. 2690/1999 (Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας), όπως εκάστοτε ισχύουν, και τον Κανονισμό λειτουργίας της. Ο έλεγχος των υπόχρεων προσώπων που αναφέρονται στους ανωτέρω νόμους καθώς και η τήρηση των κάθε μορφής υποχρεώσεων που απορρέουν από τις διατάξεις αυτών, έχει ανατεθεί σ' αυτήν την Επιτροπή, η οποία ενεργεί, ως ειδικό όργανο, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 29 του Συντάγματος και έχει την αρμοδιότητα να ελέγχει πλήρως τα πάσης φύσεως βιβλία, δηλώσεις, έγγραφα και λοιπά στοιχεία που της προσκομίζουν τα ελεγχόμενα πρόσωπα και οι υπόχρεοι, δύναται να λαμβάνει ένορκες ή ανωμοτί, κατά την κρίση της, καταθέσεις, στις περιπτώσεις που προβλέπεται επιβολή διοικητικών κυρώσεων, με την επιφύλαξη του άρθρου 212 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο θεωρείται αναγκαίο για τους ελέγχους αρμοδιότητάς της. Η Επιτροπή εκδίδει αιτιολογημένα πορίσματα για τους ελέγχους που διενεργεί και σε περίπτωση διαπίστωσης τέλεσης ποινικών αδικημάτων τα διαβιβάζει στον αρμόδιο Εισαγγελέα.

Επιπρόσθετα, η εν λόγω Επιτροπή συγκροτείται από πέντε ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς, πρόσωπα δηλαδή που απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας αλλά διαθέτουν και την πλέον επαρκή νομική κατάρτιση. Κατά τα λοιπά συμμετέχουν σε αυτή τρεις βουλευτές και τρεις δημόσιοι λειτουργοί με εξειδικευμένες

γνώσεις. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή αποτελείται από α) τον Πρόεδρο της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας, ως Πρόεδρο, με τον αναπληρωτή του, που ορίζεται με απόφαση του Προέδρου της Βουλής, β) έναν Αρεοπαγίτη ως τακτικό μέλος, με τον αναπληρωτή του, γ) δύο (2) Συμβούλους της Επικρατείας, ως τακτικά μέλη, με τους αναπληρωτές τους, δ) έναν Σύμβουλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ως τακτικό μέλος, με τον αναπληρωτή του, ε) τον Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, ως τακτικό μέλος, με τον αναπληρωτή του που ορίζεται με πράξη του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, μετά από ερώτημα του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στ) τον Πρόεδρο της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες (που είναι είναι ο Γενικός Γραμματέας Οικονομικής Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομικών) ως τακτικό μέλος με τον αναπληρωτή του, ζ) τον Γενικό Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης, ως τακτικό μέλος με τον αναπληρωτή του η) τον Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, ως τακτικό μέλος, με τον αναπληρωτή του, θ) έναν βουλευτή της μεγαλύτερης σε δύναμη κοινοβουλευτικής ομάδας που μετέχει στην Κυβέρνηση, ως τακτικό μέλος με τον αναπληρωτή του και ι) έναν βουλευτή της μεγαλύτερης σε δύναμη κοινοβουλευτικής ομάδας που δεν μετέχει στην Κυβέρνηση, ως τακτικό μέλος, με τον αναπληρωτή του, που ορίζονται με ενυπόγραφη δήλωση του Αρχηγού της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης.

Συνεπώς, υφίσταται η δυνατότητα και η υποχρέωση ελέγχου από την ίδια την Επιτροπή, της συνταγματικότητας αλλά και συμβατότητας με το ενωσιακό δίκαιο της επίμαχης ρύθμισης για την επιβολή σε βάρος δικαστικού λειτουργού, ποινικών κυρώσεων για (μη αξιόποινη) συμπεριφορά του/της συζύγου της.

V. Συμπέρασμα

Η καθιερούμενη από τον συνδυασμό των παρ. 2 και 4 του άρθρου 8 ν. 3213/2003 ποινική ευθύνη των δικαστικών λειτουργών για τη συμμετοχή συζύγου ή πρώτου βαθμού συγγενούς στη διοίκηση ή το κεφάλαιο επιχείρησης εξωτερικού είναι αντισυνταγματική και αντίθετη στο ευρωπαϊκό ενωσιακό δίκαιο. Η Επιτροπή Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης είναι αρμόδια να διαπιστώσει την παραβίαση αυτή και να αποφανθεί ότι η ως άνω ρύθμιση του άρθρου 8 είναι ανεφάρμοστη.

Ο γνωμοδοτών

Κωνσταντίνος Χ. Χρυσόγονος

Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Α.Π.Θ.